

Dördüncü sene

On altıncı sayı

DARÜLFÜNUN
İLAHİİYAT FAKÜLTESİ
MECMUASI

Tarihî, içtimaî, dinî, felsefî

—
Teşrinievvel — 1930

Istanbul — Şehzadebaşı
Evkaf Matbaası
1930

Türk dünyasını alâkadar eden arapca iki mühim kitap

[Mısır] da üç asır kadar hüküm sürmüş olan türkler zamanında burada vücade getirilmiş kitapları, hususile tarihe dair yazılmış olan eserleri karıştırmak bizim için çok faideli bir iştir.

[Gazi ayıntap] lı [Bedreddini aynî] nin başlı başına bir kütüphane teşkil eden yirmi iki büyük ciltlik [عقدالزمان في تاريخ أهل الزمان] namındaki tarihi ile [ibni hacar] in sekizinci hicrî asır ricaline dair [الدورالكامل في رجال المائة ثمانية] isimle vücade getirmiş olduğu teracümi ahval kamusu bu eserlerin en mühimlerindenidir.

[Aynî] tarihi denilen [عقدالزمان] da o zamanki [altın ordu] nun merkezi olan [Saray [1]] a dair malumat ve vesaik bulacağımız gibi [[kayiseriye] ve [Sivas] — kadı Burhanettin hükûmeti] ve (konya) — karaman oğulları ve (Bagdat — ali celayir) ve [(Semerkant) ve (buhara) — timur hükûmeti] ve (bursa — osmanlı hükûmeti) ve (Sultaniye — ilhanîler) ve [(Erzincan) — timura tabi (elmelik zahirettin) hükûmeti] ve (mardin) hükûmetlerine dair pek çok vesaik bulunacağı gibi Mısırlılarla münasebette bulunmuş olan avropa hükûmetlerine — mesela (Firederik dö-hohenıştafu) ve oğlu gibi — dair dahi kıymetli malumat vardır.

(İbni hacar) in [الدورالكامل] sinde ise — osmanlılardan evvel ve Sonra — anadoludan yetişmiş olan alimler, şairler, tabipler ve şehirler için pek mühim bir ma'hazdır. Aziz ve muhterem arkadaşımız köprülü zade Mehmet Fuat Beyin türkiyat enstitüsü asistanlarından kivamettin efendiye bu eseri bizi alakadar etdiği noktadan tetebbü etdirmekte olmaları şükranı şayandır biz; bundan dört beş yıl evvel (simavna kadısı oğlu şeh Bedreddin) hakkındaki monagrafimizi yazarken bunun şeyhi olan (Hüseyn ahlatî)nin tercümeyi halini (İbni hacar)in mezkûr teracimi ahval kamusunda bula bilmiştik bu kerre (aynî) tarihinde bu zat hakkında dikkate şayan kayıtlara muttali olduğumuzdan aşağı doğru iktibas ediyoruz : (Aynî) bu zatı (seyyit şerifibrahim ibni übe eydillahil hüseynî) diye taktim etdikten sonra diyorki:

(799 h) senesi cemaziyel ahiresinin ilk onuncu günlerinde seksen yaşını geçkin olduğu halde (kahire) de vefat etdi. kendisi acemistanda yaşamış ve bazı garip sanatlar öğrenmiş idi. Âdi madenleri altuna

[1] [altın ordu] nun merkezi olan bu [Saray] beldesini [جامع الدول] sahibi gibi [Kırım] daki [Bagçe Saray] ile karıştıran müvarihlerimiz vardır.

kalip etmek gibi mevhum bir senata malik olduğuda söylenirdi. Pa-
dişahlardan daha müreffeh bir halde yaşamak da olması halkın ken-
disi hakkındaki madenleri altın yapmak kudretine malik olması zan-
nını takviye ediyordu. Nas içinde kendisinin (mehdiyi muntazar) ol-
dugunu söyleyenlerde vardı. Kendisinin (Şia) mezhebinden olduğu
dahi söylenirdi. Cemaatle namaz kılması görülmemiş olması dahi
belki (Şia) mezhebine mensup olmasından dolayı idi [şifler cemaatle
namaz kılmazlar çünkü onlara göre imamın—imamı masuun— olması
şarttır] kendisi iptida (Halep) e kelmiş ve (Halep) in bağlık ve bah-
çelik bir mahalli olan (باب الدن) denilen yerde münzevî bir hayat geçir-
meğe başlamıştı.

Maksada vasıl olmak için maksattan uzak görünmek kaidesine
riayet eden bu münzevi (ahlatî) az zaman zarfında iştihar ile (Halep)
ehalisini kendisine celbe muvaffak oldu.

Ziyaretine koşanları müşkilatla yanına kabul etdiği gibi bunların
ekserisininide kabul etmiyor ve oturduğu evin penceresinden savuyordu.

(Mısır) hükümdarı (berkük) dahi bunun şöhretini işiterek kendisi-
ni (Mısır) a celb eylemişti çünkü (ahlatî) nın şöhretine aynı zamanda
birde tabiplik ilave edilmişti.

(Ahlatî)(Mısır)a geldiği zaman bu hükümdarın oğlu(Mehmet)ı tedavi
edecekti. Fakat bunun dizindeki sıracasını bu bapdaki şöhretine ragmen
tedavi edemedi fakat celbikulupda mahir olan bu zat hükümdarın
fevkalâde hürmet ve ihtiramını kazanmağa muaffak oldu. Burada dahi
(Halep)de olduğu gibi ölünceye kadar (فم الحور) daki (Nil)üzerinde bulunan
evinde yarı münzevi bir halde imrarı hayat eyledi. öldüğü zaman pek
çok köle ve cariyeler, kumaşlar ve altın külçeler bırakmıştı. (Berkük)
bunun vefatı üzerine — varisi olmadığından — (kalem tay) ismindeki
mamur vasıtasile bunun mühallefatını muhafaza altına aldirmıştı. Bu
muhallefat arasında altından bir kupa ve şişeler içinde bir çok şarap ve
hristiyanlığa mahsus olan zünnar ve incil nushaları bulunmuş ve bunlar
arasında nucuma mutaallik bir çok kitaplarda görülmüştü. bir sandık
içinde türlü türlü yüzük taşları ve diğer bir çok kıymetli taşlar ve
acemistan Padişahlarının mühürleriyle mühürlü içleri altın dolu bir çok
keseler dahi görülmüştü.

(Berkük) (Ahlatî) ya son derecede hürmet gösterirdi.

Sarayına çağırarak istediği vakit kendisine ya (حاجب الحجاب) ve ya
(سودون النائب) gibi en büyük memurlarını gönderir ve bunlar dahi (ahlatî)
nin maiyetinde yayan olarak saraya gelirlerdi.

Buraya kadar (aynî) den nakl etmiş olduğumuz (ahlatî) nin tercü-
mei halinde gördüğümüz mühallefatı arasındaki zunnar ve incil ve

hatta şişelerle şarap ve altunlar bize bu şeyhin iç yüzünü pek güzel göstermektedir. Muhtelif din ve mezhep saliklerini kendilerinden görünerek maksatlarına dogru cezp etmek yolunu tutmuş olan (batinî)lerden oldugunda bizce hiç şüphe olmayan bu şeyhin icabında muvakkat bir zaman için hiristiyan görünmek zarureti ile bunları yanında bulundurmuş idiki buradan (ahlatî) nin tilmizi olan (Şeh Bedretti)-nin dervişleri arasında bir çok hiristiyanların ve hatta yahudilerin mevcut oldukları rivayeti dahi teeyyüt edebilir. aynı zamanda (Bedrettin) e ait neşr etmiş oldugunuz eserin sonunda görülen (Hüdayî) efendi layıhasında bunların kızıl başlarla olan, ittihadları keyfiyeti dahi bütün (Batinî) ler gibi mezheben (Şîî) görünen (Ahlatî [1]) ye kadar çıkarmak kabildir.

M. Ş

[1] Darülfünun kütüphanesi dahilindeki Rıza paşa kitapları arasında 2966 numaralı mecmuada bu (Hüseyni Ahlatî) nin (Errisaletülcamia) namında yalnız şu :

میکشد میم ازالف نفس ولایترا تمام تا حدود محدثان مشروع گردد درحدوث
Beyti şerh eden pek küçük bir eseri vardır.